

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา การดำเนินงานในการเลี้ยงปลา รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร

กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาในครั้งนี้คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาเพื่อยังชีพในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 162 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อการยังชีพของเกษตรกรในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา ของเกษตรกรทำการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายลักษณะของตัวแปรต่างๆ จะใช้ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ คือ เพศ กับตัวแปรตาม คือ ทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อการยังชีพของเกษตรกร ทดสอบโดยสถิติ ไคสแควร์ (Chi-square) และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

1. ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 59.3 เป็นเพศชาย ร้อยละ 40.7 เป็นเพศหญิง

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 37.0 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี อายุเฉลี่ย 48.73 ปี

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 84.6 มีสถานภาพสมรส

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 65.4 มีจำนวนสมาชิกใน 3-4 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.93 คน

แรงในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในภาคเกษตรของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 62.3 มีจำนวนแรงงาน 2 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.09 คน

ระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 54.3 จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 หรือเทียบเท่า

ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 70.4 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา 1-2 ปี ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาเฉลี่ย 2.34 ปี

รายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 80.9 มีรายได้ระหว่าง 30,000-74,250 บาท/ปี รายได้ของเกษตรกรเฉลี่ย 59,941.36 บาท/ปี

พื้นที่ถือครองของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 49.8 มีพื้นที่ถือครองอยู่ระหว่าง 1-5 ไร่ พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 4.35 ไร่

การได้รับข่าวสารจากวารสารเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาของเกษตรกร ร้อยละ 98.1 ได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ศูนย์

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 69.1 ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ 1-2 ครั้ง/ปี ติดต่อกับเจ้าหน้าที่เฉลี่ย 2.15 ครั้ง/ปี

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.3 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาระดับดี และเกษตรกร ร้อยละ 45.7 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาระดับพอใช้

สำหรับข้อความที่เกษตรกรตอบถูกมากที่สุด มี 2 ข้อความคือ

ข้อความที่ 14 “ปลาที่มีบาดแผลตามลำตัวควรแยกไปเลี้ยงไว้ต่างหาก” เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตอบถูกมีจำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 93.2

ข้อความที่ 15 “สถานที่เลี้ยงปลาที่เหมาะสมควรอยู่ใกล้บ้าน มีน้ำตลอดปีอยู่ห่างไกลจากโรงงานอุตสาหกรรม” เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตอบถูกมีจำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 93.2

ข้อความที่เกษตรกรตอบถูกน้อยที่สุด มี 1 ข้อความคือ

ข้อความที่ 3 “การให้อาหารปลาในแต่ละครั้งควรให้ปลากินจนอิ่ม” เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาส่วนใหญ่ ตอบถูกมีจำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 47.5

3. การดำเนินงานเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา

จำนวนปลาที่เลี้ยงของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 29.6 เลี้ยงปลาน้อยกว่า 200 ตัว จำนวนปลาที่เลี้ยงเฉลี่ย 564.81 ตัว

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 73.5 เลี้ยงปลาคุกรองลงมา ร้อยละ 19.1 เลี้ยงปลานิล และร้อยละ 16.7 เลี้ยงปลากดหลวง

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 46.9 เลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ รองลงมา ร้อยละ 32.7 เลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ ร้อยละ 17.3 เลี้ยงปลาในกระชัง และร้อยละ 3.1 เลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก

ขนาดของสถานที่เลี้ยงปลาของเกษตรกร ร้อยละ 84.6 มีขนาดของสถานที่เลี้ยงปลา น้อยกว่า 50 ตารางเมตร

การให้อาหารปลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 71.6 ให้อาหารปลา 2 ครั้ง/วัน

การทำความสะอาดสถานที่เลี้ยงปลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 61.1 ทำความสะอาดสถานที่เลี้ยงปลา 1-2 ครั้ง/เดือน

การทำการป้องกันและรักษาโรคของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 82.1 ไม่ได้ทำการป้องกันและรักษาโรค

การทำการคัดแยกขนาดของปลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 75.3 ไม่ได้ทำการคัดแยกขนาดของปลา

ระดับการปฏิบัติของวิธีการเลี้ยงของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ร้อยละ 72.2 มีการปฏิบัติของวิธีการเลี้ยงอยู่ในระดับปฏิบัติมาก รองลงมา ร้อยละ 22.8 มีการปฏิบัติของวิธีการเลี้ยงอยู่ในระดับปฏิบัติน้อย

4.ทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่าทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีคะแนนเฉลี่ยรวม 2.78 แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีระดับทัศนคติอยู่ในระดับเห็นด้วย สำหรับข้อความที่เกษตรกรเห็นด้วยมากที่สุด คือข้อความที่ 1 “การส่งเสริมการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพมีส่วนช่วยให้คุณภาพชีวิตโดยทั่วไปของท่านในปัจจุบันดีขึ้น” โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.93 และข้อความที่เกษตรกรตอบเห็นด้วย มีคะแนนน้อยที่สุดคือข้อความที่ 18 “ปัญหาจากการดำเนินการเลี้ยงปลาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่แล้วทางเจ้าหน้าที่ศูนย์สามารถลงมาแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่” โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.46

5. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา

ปัญหา อุปสรรค

1. เกษตรกรมีน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงปลาในช่วงฤดูแล้ง
2. เกษตรกรที่เลี้ยงปลาในกระชังมีปัญหาในฤดูฝนกระชังจะชำรุดเสียหายเนื่องจากน้ำป่าไหลแรง
3. เจ้าหน้าที่ให้การดูแลและให้ความรู้กับเกษตรกรในพื้นที่น้อยเกินไปและติดต่อยาก
4. ปัญหาเรื่องการเกิดโรคในช่วงฤดูหนาวและทำให้ปลาตาย

ข้อเสนอแนะ

1. ให้ทางหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำที่ใช้ในการเลี้ยงปลา
2. ให้สนับสนุนโครงสร้างกระชังที่แข็งแรงและทนต่อกระแสน้ำได้
3. ให้เจ้าหน้าที่ช่วยติดตามดูแลเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาให้มากขึ้น
4. ให้ช่วยสนับสนุนการรักษาโรคปลาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องโรคปลา

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 6 ตัวแปร คือ เพศ อายุ ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา จำนวนปลาที่เลี้ยง ขนาดของสถานที่เลี้ยง วิธีการเลี้ยง ซึ่งตัวแปรเหล่านั้นสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. เพศของเกษตรกร จากการวิจัยพบว่า เพศ มีความสัมพันธ์ กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร กล่าวคือเกษตรกรเพศชายมีทัศนคติที่เห็นด้วยต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากเกษตรกรผู้เข้ามาฝึกอบรมเพศหญิงไม่กล้าที่จะแสดงออกจึงไม่กล้าที่จะสอบถามและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลี้ยงปลากับวิทยากร ทำให้เกษตรกรเพศหญิงได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาน้อยกว่าเพศชาย ดังนั้นในการฝึกอบรมควรรีให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาแก่เกษตรกรเพศหญิงให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกษตรกรเพศหญิงมีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพมากยิ่งขึ้น

2. อายุของเกษตรกร จากการวิจัยพบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร หมายความว่าเกษตรกรที่มีอายุมากจะมีทัศนคติที่เห็นด้วยมากกว่าเกษตรกรที่อายุน้อย การที่เกษตรกรที่มีอายุมากมีระดับทัศนคติเห็นด้วยต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่มีอายุมากอยู่ในวัยที่มีความเป็นผู้นำของครอบครัว เป็นวัยที่ต้องทำมาหากิน เมื่อได้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพแล้วได้นำความรู้ที่ได้รับกลับไปประยุกต์ใช้

ในการดำรงชีวิต ดูแลครอบครัว ต้องหาวิธีลดรายจ่าย และหารายได้เสริมในครัวเรือน ดังนั้น อายุของเกษตรกรจึงมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ

3. ประสิทธิภาพในการเลี้ยงปลาของเกษตรกร จากการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการในการเลี้ยงปลาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ แสดงว่าเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพการในการเลี้ยงปลามากมีระดับทัศนคติเห็นด้วยมากกว่าเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ ปารีชาติ (2545) ที่ศึกษาทัศนคติของเกษตรกรจังหวัดลำพูนต่อการใช้อีเอ็มในการผลิตลำไย พบว่าประสิทธิภาพในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้อีเอ็มกับทัศนคติต่อการใช้อีเอ็มในการผลิตลำไยของเกษตรกรจังหวัดลำพูนมีความสัมพันธ์กัน ทำให้เกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้อีเอ็มในการผลิตลำไย

4. จำนวนปลาที่เลี้ยงของเกษตรกร จากการวิจัยพบว่าจำนวนปลาที่เลี้ยงของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร หมายความว่าเกษตรกรที่เลี้ยงปลาจำนวนมากมีทัศนคติที่เห็นด้วยมากกว่าเกษตรกรที่เลี้ยงปลาน้อย ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรที่เลี้ยงปลาจำนวนมากมีศักยภาพในด้านต่างๆเช่น เงินทุน และพื้นที่ใช้เลี้ยงปลา มากกว่าเกษตรกรที่เลี้ยงปลาน้อยจึงทำให้เกษตรกรที่เลี้ยงปลาจำนวนมากมีทัศนคติเห็นด้วย จะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่มีจำนวนปลามากจะเป็นเกษตรกรที่มีขนาดของสถานที่เลี้ยงขนาดใหญ่และส่วนใหญ่เกษตรกรที่มีจำนวนปลาที่เลี้ยงมากจะเลี้ยงปลาในบ่อดินจึงทำให้เลี้ยงปลาได้จำนวนมากกว่า

5. ขนาดของสถานที่เลี้ยงปลาของเกษตรกร จากการวิจัยพบว่าขนาดของสถานที่เลี้ยงปลาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรแสดงว่าเกษตรกรที่มีสถานที่เลี้ยงมากจะมีทัศนคติที่เห็นด้วยต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพมากกว่าเกษตรกรที่มีขนาดของสถานที่เลี้ยงปลาน้อยเนื่องจากเกษตรกรที่มีขนาดของสถานที่เลี้ยงปลามากสามารถที่จะเลี้ยงปลาได้จำนวนมากและเลี้ยงปลาในปริมาณที่ไม่หนาแน่นจนเกินไปจึงทำให้มีทัศนคติที่เห็นด้วยต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ

6. วิธีการเลี้ยงปลาของเกษตรกร จากการวิจัยพบว่าวิธีการเลี้ยงปลาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์เชิงลบกับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่ใช้วิธีการเลี้ยงปลาตามที่ได้รับฝึกอบรมเพียงบางวิธี จะมีทัศนคติที่เห็นด้วยต่อการเลี้ยงปลาเพื่อการยังชีพของเกษตรกรมากกว่าเกษตรกรที่ใช้วิธีการเลี้ยงปลาที่ถูกต้องทุกวิธีตามที่ได้รับการฝึกอบรม เนื่องมาจากเกษตรกรที่ปฏิบัติงานตามคำแนะนำเพียงบางส่วนจะมีการะงานน้อยกว่าเกษตรกร ที่ปฏิบัติตามคำแนะนำครบทุกวิธี ทั้งนี้เพราะเกษตรกรมีอาชีพหลักที่ต้องทำอยู่แล้ว การเลี้ยงปลาจึงเป็นการเพิ่มภาระงานจากงานประจำ ดังนั้นวิธีการเลี้ยงปลาของเกษตรกร จึงมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ในการฝึกอบรมควรให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องวิธีการให้อาหารปลา เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงปลายังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการให้อาหารปลา เพื่อให้เกษตรกรเลี้ยงปลาได้ถูกต้องตามหลักวิชาการและเป็นการช่วยให้เกษตรกรมีความรู้ในการเลี้ยงปลาเพิ่มมากยิ่งขึ้น

2. ในการฝึกอบรมควรให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องคุณภาพของน้ำที่ใช้ในการเลี้ยงปลา เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงปลายังขาดความรู้เกี่ยวกับคุณภาพน้ำที่ใช้ในการเลี้ยงปลา เนื่องจากปลาที่เกษตรกรเลี้ยงต้องอาศัยอยู่ในน้ำที่มีคุณภาพดีและสะอาด และควรแนะนำเกษตรกรในเรื่องการดูแลเปลี่ยนถ่ายน้ำที่สะอาดให้แก่ปลาเพื่อให้ปลาของเกษตรกรที่เลี้ยงไว้เจริญเติบโตดี มีคุณภาพและช่วยลดปัญหาการเกิดโรคกับปลาที่เลี้ยงของเกษตรกร

3. ในการฝึกอบรมเกษตรกรครั้งต่อไปควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาแก่เกษตรกรที่เป็นเพศหญิงมากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะให้เกษตรกรที่เป็นเพศหญิงมีความรู้ที่จะนำไปปฏิบัติในการเลี้ยงปลาให้มากขึ้น และควรเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาแก่เกษตรกรที่มีอายุน้อย เนื่องจากเกษตรกรที่มีอายุน้อยยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาจึงทำให้มีทัศนคติที่เห็นด้วย น้อยกว่าเกษตรกรที่มีอายุมาก

4. การเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหากับการเลี้ยงปลาให้กับเกษตรกร เจ้าหน้าที่ควรเข้าไปช่วยแก้ปัญหาของเกษตรกรที่เกิดขึ้นให้ทันเวลา เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหากับการเลี้ยงปลา เช่นปลาเป็นโรค เนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคปลา

5. จากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลามากจะมีทัศนคติเห็นด้วยต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรมากกว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาน้อย ดังนั้นเจ้าหน้าที่ ที่เข้าไปติดตามผลการดำเนินงานของเกษตรกรควรเข้าไปให้คำแนะนำและความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาแก่เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาน้อยให้มากขึ้นและบ่อยครั้งขึ้น เพื่อให้เกษตรกรเลี้ยงปลาได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการทำให้ปลาที่เลี้ยงของเกษตรกรเจริญเติบโตดีและมีคุณภาพ เพื่อเป็นการช่วยให้เกษตรกรประสบความสำเร็จในการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ

6. จากผลการวิจัยพบว่าจำนวนปลาที่เลี้ยงของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่มีจำนวนปลาที่เลี้ยงมากจะมีทัศนคติที่เห็นด้วยมากกว่าเกษตรกรที่มีจำนวนปลาที่เลี้ยงน้อย ดังนั้นทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ควรสนับสนุนพันธุ์ปลาให้กับเกษตรกรให้มากขึ้นและปรับปรุงวิธีการเลี้ยงปลาโดยให้เกษตรกรสามารถที่จะเลี้ยงปลาได้จำนวนมากในสถานที่เลี้ยงที่จำกัดและพัฒนา

คุณภาพของผลผลิตของปลาที่เกษตรกรเลี้ยง เพื่อให้เกษตรกรมีจำนวนปลาที่เลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือนอย่างเพียงพอ

7.จากการผลการวิจัยพบว่าขนาดของสถานที่เลี้ยงปลาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่มีขนาดของสถานที่เลี้ยงปลาใหญ่จะมีทัศนคติที่เห็นด้วยมากกว่าเกษตรกรที่มีขนาดของสถานที่เลี้ยงปลาเล็ก ดังนั้นทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ควรมีการปรับปรุงวิธีการเลี้ยงปลาให้สามารถที่จะเลี้ยงปลาในสถานที่ ที่มีขนาดเล็กแต่สามารถที่จะเลี้ยงปลาได้อย่างหนาแน่น เพื่อเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพมีพื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงปลานขนาดเล็ก

8.จากการศึกษาพบว่าวิธีการเลี้ยงปลาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร นั่นคือเกษตรกรที่ปฏิบัติตามวิธีการเลี้ยงปลาที่ถูกต้องเพียงบางส่วนจะมีทัศนคติที่เห็นด้วยต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรมากกว่าเกษตรกรที่ปฏิบัติตามวิธีการเลี้ยงปลาที่ถูกต้องครบทุกวิธี แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เลือกใช้ชีวิตการเลี้ยงปลาเพียงบางอย่างไม่ค่อยเห็นความสำคัญในเรื่องวิธีการเลี้ยงปลาเพราะคิดว่าบางเรื่องไม่ค่อยสำคัญจึงไม่ปฏิบัติงาน ดังนั้นในการฝึกอบรม วิทยากรควรชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องวิธีการเลี้ยงที่ถูกต้องตั้งแต่ การให้อาหารปลา การทำความสะอาดสถานที่เลี้ยงปลา การป้องกันและรักษาโรค และการคัดแยกขนาดของปลา เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาให้มากขึ้นและนำความรู้ที่ได้รับ ไปใช้ในการเลี้ยงปลาในพื้นที่ของตนเองอย่างถูกต้องและเหมาะสม

9.จากการศึกษาพบว่าทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรอยู่ในระดับเห็นด้วย ในหลายประเด็น ได้แก่ 1 “การส่งเสริมการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพมีส่วนช่วยให้คุณภาพชีวิตโดยทั่วไปของท่านในปัจจุบันดีขึ้น” 2 “ผลผลิตจากการเลี้ยงปลาสามารถนำไปบริโภคอย่างเพียงพอในครัวเรือนของท่าน” 3 “ผลผลิตจากการเลี้ยงปลาสามารถเก็บไว้บริโภคได้เป็นเวลานาน” 4 “ผลผลิตจากการเลี้ยงปลาสามารถช่วยเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวของท่าน” และ 5 “การเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพเป็นการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในครอบครัวของท่าน” แสดงว่าการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพมีส่วนช่วยให้คุณภาพชีวิตโดยทั่วไปของเกษตรกรดีขึ้น ผลผลิตจากการเลี้ยงปลาของเกษตรกรสามารถที่จะนำไปบริโภคได้อย่างเพียงพอในครัวเรือนของเกษตรกร และเก็บไว้บริโภคได้นานเนื่องจากเกษตรกรสามารถคัดปลาที่มีขนาดใหญ่มาบริโภคก่อนและเลี้ยงปลาที่มีขนาดเล็กต่อไป นอกจากนี้ผลผลิตจากการเลี้ยงปลายังสามารถช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรบางรายมีผลผลิตปลาเหลือจากการบริโภคสามารถนำไปขายทำให้เกิดรายได้แก่ครอบครัวของเกษตรกร ที่สำคัญคือการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพเป็นการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในครอบครัวเนื่องจากเกษตรกรไม่ต้องเสีย

ค่าใช้จ่ายในการไปซื้ออาหารประเภทโปรตีนมาบริโภคในครอบครัว ดังนั้นการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ จึงมีส่วนช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น และในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาให้กับ เกษตรกรควรมีการพัฒนาทางด้าน การเลี้ยงปลาให้มีคุณภาพของผลผลิตปลาให้สูงขึ้น คือเลี้ยงปลา ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น และมีอัตราการรอดตายสูงและ ไม่เป็น โรคเพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่อง ทักษะคิดต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรในหมู่บ้าน รอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้วิจัยขอเสนอแนะการ วิจัยครั้งต่อไปดังนี้

- 1.ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรใน หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- 2.ควรมีการศึกษาถึงผลการดำเนินงานของเกษตรกรที่เลี้ยงปลาเพื่อยังชีพในหมู่บ้านรอบ บริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- 3.ควรมีการศึกษาถึงความยั่งยืนในการส่งเสริมการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร